

Målnummer:	Ö425-16	Avdelning:	2
Domsnummer:			
Avgörandedatum:	2017-05-19		
Rubrik:	Omprövning av ett beslut om skuldsanering. Gälldenärens död har inte ansetts inverka på betalningsplanen, men medför att en omprövning av skuldsaneringsbeslutet inte kan ske.		
Lagrum:	<ul style="list-style-type: none"> • 47 §, 48 § och 49 § skuldsaneringslagen (2016:675) • 18 kap. 1 § och 3 § samt 21 kap. 2 § och 3 § ärvdabalken (1958:637)		
Rättsfall:	NJA 2011 s. 957		

REFERAT

Kronofogdemyndigheten

Kronofogdemyndigheten beslutade den 8 juni 2011 att bevilja I.A. skuldsanering med betalningsplan. I mars 2015 begärde en av borgenärerna, arvato Finance AB, att skuldsaneringen skulle upphävas. Som skäl anfördes att betalning inte skett i enlighet med betalningsplanen sedan april 2014. I beslut den 22 maj 2015 avlog Kronofogdemyndigheten arvato Finance AB:s begäran med motiveringen att I.A. hade avlidit i april 2014 och att det inte förelåg skyldighet för någon annan att betala enligt betalningsplanen.

Södertörns tingsrätt

arvato Finance AB överklagade Kronofogdemyndighetens beslut i Södertörns tingsrätt och yrkade att skuldsaneringen skulle upphävas.

Övriga borgenärer och I.A:s dödsbo bereddes tillfälle att yttra sig.

Tingsrätten (tingsfiskalen Johan Edling) anförde i beslut den 8 september 2015 följande.

Skäl

Av 32 § tredje stycket skuldsaneringslagen följer att en ansökan om skuldsanering som gälldenären gjort förfaller om gälldenären avlider. Om gälldenären avlider efter det att skuldsanering beviljats och det beslutet har vunnit laga kraft påverkas inte skuldsaneringsbeslutet som sådant. Den befrielse från betalningsansvar som beslutet innebär gäller även i fortsättningen (se Hellners, Mellqvist, Skuldsaneringslagen - En kommentar till 2006 års lag (2 september 2015, Zeteo), kommentaren till 32 §).

Av 9 § första stycket punkten 4 framgår att det vid en skuldsanering ska bestämmas en betalningsplan som visar när och hur kvarstående belopp av varje borgenärs fordran ska betalas. Om en gälldenär inte följer betalningsplanen kan Kronofogdemyndigheten - om avvikelser från betalningsplanen inte är ringa - enligt 24 § skuldsaneringslagen upphäva beslutet om skuldsanering. Av förarbetena framgår att bestämmelsen tar sikte på situationer då gälldenären medvetet underlåter att följa betalningsplanen (prop. 2005/06:124 s. 57 f.). Frågan om vilken roll betalningsplanen spelar efter en gälldenärs död berörs dock inte i förarbetena. Tingsrätten konstaterar i

denna del att betalningsplanen bör ses i ljuset av skuldsaneringsinstitutets ekonomiskt rehabiliterande syfte; betalningsplanen har i första hand tillkommit med tanke på gäldenärens personliga möjligheter att betala återstoden av sin skuldbörda. Ett upphävande av ett skuldsaneringsbeslut efter en gäldenärs död med hänvisning till att gäldenären inte har följt betalningsplanen skulle enligt tingsrätten inte vara förenligt med förarbetsuttalandena till 24 § skuldsaneringslagen och skulle vidare stå i strid med skuldsaneringsinstitutets syfte. Det skulle också innebära att gäldenärens dödsbo hade ett ansvar att följa betalningsplanen. Enligt tingsrätten finns det inte något lagstöd för en sådan ordning. Med anledning av ovanstående avslår därför tingsrätten arvato Finance AB:s överklagande.

Slut

arvato Finance AB:s överklagande avslås.

Svea hovrätt

arvato Finance AB överklagade i Svea hovrätt och yrkade att hovrätten skulle upphäva beslutet om skuldsanering.

Hovrätten (hovrättsråden Annika Åkerlind och Jonas Högström samt tf. hovrättsassessorn Lina Cajvert, referent) anförde i beslut den 29 december 2015 följande.

Till stöd för sin talan har arvato anført i huvudsak följande. Enligt beslutet om skuldsanering den 8 juni 2011 skulle arvato erhålla månatliga betalningar fr.o.m. augusti 2011 till och med juni 2015. Sedan I.A. avled i april 2014 har arvato inte erhållit någon betalning. Enligt bouppteckningen efter I.A. fanns en behållning i dödsboet om 431 226 kr. Även för det fall en gäldenär avlider kvarstår betalningsskyldigheten enligt ett skuldsaneringsbeslut. I och med gäldenärens dödsfall är syftet med skuldsaneringen förfelat, eftersom det inte längre finns någon gäldenär att ekonomiskt rehabilitera. Betalningsbefrielsen enligt ett skuldsaneringsbeslut är inte ovillkorad och absolut. Gäldenären befrias från betalningsansvar i den mån skulderna sätts ned. Den del som inte sätts ned ska betalas, vilket kräver en prestation från gäldenärens, i detta fall dödsboets, sida. Om någon möjlighet till omprövning inte skulle finnas i ett fall som detta medför det att den villkorade betalningsbefrielse som ett beslut om skuldsanering innebär i själva verket blir ovillkorad. Eftersom betalningar enligt gällande skuldsaneringsbeslut inte erlagts finns det grund för upphävande enligt 24 § skuldsaneringslagen.

Skälen för beslutet

Av utredningen i ärendet har framkommit att sedan I.A. avled i april 2014 har arvato inte fått inbetalningar i enlighet med den betalningsplan som fastställdes i samband med skuldsaneringsbeslutet för I.A. Frågan i ärendet är om denna omständighet innebär att beslutet om skuldsanering ska upphävas.

Varken i skuldsaneringslagen (2006:548) eller i lagens förarbeten har det uttryckligen reglerats vad som händer med ett lagakraftvunnet beslut om skuldsanering när gäldenären avlider. Precis som tingsrätten har konstaterat har det i kommentaren till skuldsaneringslagen antagits att ett skuldsaneringsbeslut inte påverkas om gäldenären avlider efter det att skuldsanering beviljats och beslutet har vunnit laga kraft. Befrielse från betalningsansvar gäller således också i fortsättningen (se Hellners m.fl., Skuldsaneringslagen - en kommentar till 2006 års lag [1 mars 2013, Zeteo], kommentaren till 32 §).

Inte heller är det reglerat vilken verkan själva betalningsplanen får efter en gäldenärs död. Enligt ärvdabalkens regler innebär en gäldenärs död inte att hans eller hennes skulder upphör. I stället är utgångspunkten att gäldenärens skulder ska betalas av dödsboets medel innan dödsbodelägarna själva kan

räkna med någon utdelning från dödsboet (jfr 21 kap. 4 § ÄB). Utgångspunkten för den fortsatta bedömningen bör enligt hovrättens mening därför vara att en gäldenärs död i princip inte påverkar de rättsverkningar som ett beslut om skuldsanering har. Det betyder att vid en gäldenärs död kvarstår såväl den betalningsbefrielse som ett beslut om skuldsanering innebär, som skyldigheten för dödsboet att följa betalningsplanen enligt skuldsaneringsbeslutet. Frågan är då om det i detta ärende framkommit skäl att upphäva beslutet om skuldsanering med hänsyn till att betalningsplanen inte har följts sedan april 2014.

Av 24 § första stycket 4 skuldsaneringslagen följer att ett beslut om skuldsanering får upphävas eller ändras i fråga om vad som har bestämts enligt 9 § första stycket 2-4, om gäldenären inte följt betalningsplanen och avvikelserna inte är ringa.

I förarbetena till den äldre skuldsaneringslagen angavs att bestämmelsen om omprövning i de fall gäldenären inte följer betalningsplanen tar sikte på det fallet att en gäldenär medvetet underlåter att följa betalningsplanen och att tanken inte är att varje litet avsteg från betalningsplanen ska medföra att skuldsaneringen borde omprövas. Kravet på att avvikelserna inte bör vara ringa innebär att enstaka, kortvariga betalningsdröjsmål inte ska medföra att skuldsaneringen upphävs. Vidare anges att hänsyn borde tas till anledningen till ett eventuellt betalningsdröjsmål och att ju mer ursäktligt ett dröjsmål är desto svagare är skälen för att genom omprövning upphäva skuldsaneringen (se prop. 1993/94:123 s. 171 f.).

När den nuvarande skuldsaneringslagen skulle införas upprepade gånger i förarbetena det som angavs i de äldre förarbetena om syftet med bestämmelsen och tillade att varje avvikelse som inte är ringa inte nödvändigtvis måste vara att betrakta som ett grovt åsidosättande av ett skuldsaneringsbeslut och föranleda ett upphävande. Som exempel angavs att gäldenären till följd av sjukdom eller annan anledning inte har förmåga att på egen hand ansöka om omprövning. Med anledning av detta infördes i den nu gällande lagen möjligheten att även kunna ändra, och inte bara upphäva, ett beslut om skuldsanering, om gäldenären inte följer betalningsplanen och avvikelserna inte är ringa (se prop. 2005/06:124 s. 57 f.).

Som redan konstaterats har betalningsplanen i detta fall inte följts sedan I.A. avled i april 2014. Ett sådant långvarigt betalningsdröjsmål kan visserligen inte anses vara en ringa avvikelse. Av förarbetena framgår dock att bestämmelsen om omprövning främst tar sikte på de fall där en gäldenär medvetet underlåtit att följa en betalningsplan. Så är givetvis inte fallet i en situation som den nu aktuella, när dröjsmålet beror på att gäldenären har avlidit. Hovrätten anser därmed inte att det på de grunder arvato angett finns skäl att upphäva beslutet om skuldsanering. Arvato har varken hos Kronofogdemyndigheten, vid tingsrätten eller i hovrätten yrkat att beslutet om skuldsanering ska omprövas på något annat sätt, t.ex. genom ändringar i eller en förlängning av betalningsplanen. Arvatos överklagande ska därför avslås.

Beslut

Hovrätten avslår överklagandet.

Högsta domstolen

Arvato Finance AB överklagade och yrkade att HD skulle ompröva och upphäva Kronofogdemyndighetens beslut den 8 juni 2011 om skuldsanering för I.A.

I.A:s dödsbo motsatte sig att skuldsaneringsbeslutet upphävdes.

Målet avgjordes efter föredragning.

Föredraganden, justitiesekreteraren Maria Ulfsdotter Klang, föreslog i betänkande att HD skulle meddela följande beslut.

Skäl

Punkterna 1-6 motsvarar i huvudsak punkterna 1-6 i HD:s beslut.

Verkan av gäldenärens dödsfall

7. I 32 § tredje stycket skuldsaneringslagen anges att en av gäldenären gjord ansökan om skuldsanering förfaller om han eller hon avlider. Det finns dock inte någon närmare reglering avseende vilken verkan en gäldenärs död har på en pågående skuldsanering, dvs. när dödsfallet inträffar efter det att skuldsanering beviljats och beslutet vunnit laga kraft. Den situationen har inte heller berörts i förarbetena.

8. Bestämmelser om hur den dödes skulder generellt sett ska hanteras finns i 21 kap. ÄB. Ansvar för skulderna övergår i princip på dödsboet och får göras gällande i dess tillgångar. Dödsboet har därmed en grundläggande skyldighet att betala de skulder som omfattas av skuldsaneringen. Då skuldsaneringsbeslutet som sådant inte påverkas av dödsfallet gäller dock den befrielse från betalningsansvar som beslutet innebär även för dödsboet.

9. När det gäller betalningsplanen har det i doktrin anförts att det formellt sett inte möter något hinder för dödsboet att göra gällande det uppskov med betalning som planen innefattar. Det har dock förts fram att det kan förväntas att delägarna i gäldenärens dödsbo träffar någon form av överenskommelse med borgenärerna om hur de kvarstående skulderna ska betalas. (Se Trygve Hellners och Mikael Mellqvist, Skuldsaneringslagen, En kommentar till 2006 års lag, 1 mars 2013, Zeteo, Kommentaren till 32 § tredje stycket.)

10. Med hänsyn till att dödsboförvaltningen syftar till att avveckla den dödes ekonomiska förhållanden bör det normalt sett vara mest ändamålsenligt att dödsboet betalar skulderna i förtid (jfr även borgenärernas rätt att kräva säkerhet för skulder som inte förfallit till betalning enligt 21 kap. 2 § ÄB). En sådan ordning torde också underlätta upprättandet av bouppteckningen (jfr 20 kap. 4 § ÄB).

Omprövning av ett beslut om skuldsanering

11. Skuldsaneringsinstitutet syftar till att möjliggöra en ekonomisk omstart för gäldenären. Det kan tillgodoses endast om saneringen är definitiv. Möjligheten till omprövning av beslutet är mot den bakgrunden begränsad i enlighet med 24 och 25 §§ skuldsaneringslagen. Av 24 § första stycket följer att omprövning av ett skuldsaneringsbeslut efter ansökan av en borgenär kan göras vid vissa illojala förfaranden från gäldenärens sida (p. 1-3), om gäldenären har avvikit från betalningsplanen (p. 4) eller om gäldenärens ekonomiska förhållanden väsentligen förbättrats (p. 5).

12. I 24 § första stycket 4 skuldsaneringslagen regleras alltså den situationen att gäldenären inte följer betalningsplanen. Om avvikelserna inte är ringa kan skuldsaneringen upphävas eller vissa ändringar i beslutet göras. Enligt lagmotiven tar bestämmelsen sikte på det fallet att gäldenären medvetet underlåter att följa betalningsplanen. Enstaka, kortvariga betalningsdröjsmål bör inte medföra att skuldsaneringen upphävs. Hänsyn bör också tas till anledningen till betalningsdröjsmålet. (Se prop. 1993/94:123 s. 171 f. och prop. 2005/06:124 s. 57 f.)

Bedömningen i detta fall

13. Av det anförda följer att I.A:s dödsbo har en skyldighet att betala skulderna som omfattas av skuldsaneringen i enlighet med den fastlagda betalningsplanen, såvida inte något annat avtalats med borgenärerna.

14. Dödsboet har inte erlagt någon betalning till arvato Finance AB. När bolaget ansökte om att skuldsaneringsbeslutet skulle upphävas hade betalning uteblivit under närmare ett års tid. Det är emellertid naturligt att ett visst betalningsdröjsmål uppstår i samband med ett dödsfall och ett kortare betalningsanstånd bör gälla (jfr 21 kap. 1 § ÅB). Även med detta i beaktande kan avvikelser från betalningsplanen inte i sig betraktas som ringa.

15. Dödsboet har inte anförts någon förklaring till de uteblivna betalningarna och det har inte kommit fram att boet efter dödsfallet vidtagit några åtgärder för att ta ansvar för skulderna. Betalningsförsummelsen kan därmed inte anses ha varit ursäktlig. Att under dessa förhållanden upprätthålla beslutet om skuldsanering framstår som menligt för den allmänna betalningsmoralen (jfr NJA 2011 s. 957 p. 6).

16. Mot denna bakgrund finns det skäl att ompröva beslutet. Det finns inte förutsättningar att ändra beslutet och det bör därmed upphävas.

17. Överklagandet ska följaktligen bifallas.

HD:s avgörande

HD upphäver Kronofogdemyndighetens beslut den 8 juni 2011 om skuldsanering för I.A.

HD (justitieråden Gudmund Toijer, Ella Nyström, Kerstin Calissendorff, referent, och Stefan Johansson) meddelade den 19 maj 2017 följande beslut.

Skäl

Bakgrund

1. I.A. beviljades i juni 2011 skuldsanering för sin då totala skuldbörda på omkring 380 000 kr. Den betalningsplan som fastställdes gällde till och med juni 2016 och innebar att varje borgenär skulle få 37 procent av sin fordran betald. Till arvato skulle I.A. utge 139 kr per månad.

2. I april 2014 avled I.A. Med hänvisning till att bolaget inte hade fått någon betalning sedan april 2014 ansökte arvato i mars 2015 om att beslutet om skuldsanering skulle upphävas. Bolaget har upplyst att bouppteckningen efter I.A. visar att det fanns tillgångar i dödsboet på dödsdagen.

3. Kronofogdemyndigheten lämnade ansökan utan bifall, och tingsrätten avslog bolagets överklagande. Genom det överklagade beslutet har även hovrätten avslagit bolagets begäran. Till skillnad från Kronofogdemyndigheten och tingsrätten, har hovrätten funnit att gäldenärens dödsbo svarar för fullgörandet av betalningsplanen. Hovrätten har emellertid ansett att det inte var fråga om att gäldenären, som hade avlidit, medvetet hade underlåtit att följa betalningsplanen. Det fanns därför inte skäl att upphäva skuldsaneringen på den grund som arvato angett.

Frågan i målet

4. Frågan i målet är om en betalningsplan ska fullgöras av en gäldenärs dödsbo och, i så fall, om ett beslut om skuldsanering kan omprövas på grund av att gäldenärens dödsbo inte har betalat skulderna i enlighet med planen.

Rättsverkan av ett beslut om skuldsanering

5. Prövningen ska ske enligt skuldsaneringslagen (2006:548). Sedan den 1 november 2016 gäller dock en ny skuldsaneringslag (2016:675). Den nya lagen innebär inga ändringar som har betydelse i detta mål.

6. Ett beslut om skuldsanering innebär att gäldenären befrias från ansvar för betalningen av de skulder som omfattas av skuldsaneringen i den utsträckning som dessa sätts ned. Skuldsaneringen förändrar fordringsförhållandet dels genom att borgenärens fordran på gäldenären faller bort eller sätts ned till en procentandel av vad som annars skulle ha betalats, dels genom att nya villkor kommer att gälla för när och hur den kvarstående fordran ska betalas (jfr prop. 1993/94:123 s. 105). I beslutet fastställs normalt en femårig betalningsplan för kvarstående belopp av varje borgenärs fordran (9 §, numera 29 och 34 §§). Skuldsaneringsbeslutet får således civilrättsliga verkningar mellan gäldenären och borgenären.

Regler om omprövning av skuldsaneringsbeslut

7. Skuldsaneringsinstitutet syftar till att vara en slutgiltig lösning av gäldenärens ekonomiska situation. För att inte en skuldsanering ska vara stötande eller inverka menligt på den allmänna betalningsmoralen har lagstiftaren emellertid ansett det vara ofrånkomligt att på ansökan av en borgenär lämna vissa möjligheter till omprövning av ett skuldsaneringsbeslut (se Trygve Hellners och Mikael Mellqvist, Skuldsaneringslagen En kommentar till 2006 års lag, 2 uppl. 2011, s. 239). Av 24 § första stycket (numera 48 §) följer att omprövning av ett skuldsaneringsbeslut kan göras om gäldenären har gjort sig skyldig till vissa brottsliga eller på annat sätt illojala förfaranden innan eller under handläggningen av skuldsaneringsärendet, om gäldenären har avvikit från betalningsplanen, såvida avvikelsen inte är ringa, eller om gäldenärens ekonomiska förhållanden väsentligen förbättrats. En omprövning kan leda till att beslutet upphävs eller i vissa fall ändras.

8. På begäran av gäldenären kan skuldsaneringsbeslutet omprövas om hans eller hennes ekonomiska förhållanden väsentligen förändrats på grund av oföretsdda omständigheter eller om det finns synnerliga skäl (25 §, numera 49 §). Regeln innebär att om gäldenärens inkomstsituation efter beslutet har ändrats märkbart till det sämre så kan bl.a. betalningsprocenten, dvs. det totala belopp som ska fördelas mellan borgenärerna, ändras (se prop. 1993/94:123 s. 233).

Innebär gäldenärens död att skulden och betalningsplanen påverkas?

9. Det saknas en särskild reglering i skuldsaneringslagen för den situationen att gäldenären avlider under den tid som betalningsplanen löper. Bedömningen får därför göras med utgångspunkt i vad som gäller för fordringsförhållanden i allmänhet vid en gäldenärs död.

10. Genom dödsfallet sker en universalsuccession från den avlidne till dödsboet av tillgångar och skulder samt av rättigheter och skyldigheter. Dödsfallet medför inte (förutom i särpräglade fall eller om så särskilt har avtalats) att skulder som den avlidne hade på dödsdagen upphör eller automatiskt förändras. Skuldsaneringsbeslutets förändring av det civilrättsliga fordringsförhållandet mellan borgenärerna och gäldenären står alltså fast. Det innebär att dödsboet har att fullfölja betalningsskyldigheten i enlighet med beslutet. Dock finns det i ärvdabalken regler om borgenärs och dödsboets möjlighet att säga upp skuld till förtida betalning i syfte att underlätta boets avveckling (21 kap. 2 och 3 §§).

Kan skuldsaneringsbeslutet omprövas efter gäldenärens död?

11. Om dödsboet underlåter att fullfölja betalningsplanen eller om en borgenär anser att det finns skäl för omprövning med stöd av någon annan av de grunder som anges i skuldsaneringslagen, kan borgenären ha intresse av att

ansöka om att skuldsaneringsbeslutet upphävs eller i vart fall ändras. Ett dödsbo kan å andra sidan anse sig ha skäl att ansöka om ändring av beslutet med hänvisning till att dödsfallet påverkar förutsättningarna för betalningsplanen.

12. Skuldsaneringslagens regler beträffande omprövning har inte avpassats efter det fallet att gäldenären avlider under den tid som betalningsplanen gäller. Grunderna för omprövning är i huvudsak hänförliga till gäldenärens person, och situationen att gäldenären har avlidit behandlas inte i förarbetena.

13. Allmänna principer om universalsuccession kan i någon mån anses tala för att en omprövning ska kunna ske, trots att omprövningsinstitutet inte kan anses medföra rättigheter och skyldigheter av sådant civilrättsligt slag som utan vidare övergår till ett dödsbo genom gäldenärens frånfälle. Det finns emellertid skäl som talar emot en möjlighet till omprövning. Ett dödsbos enda funktion är att utreda och avveckla den avlidnes ekonomiska förhållanden så att boet kan skiftas eller avslutas genom att det försätts i konkurs. I regel skulle en omprövning - oavsett om den skedde på en borgenärs eller dödsboets initiativ - riskera att avsevärt komplicera och därmed fördröja boets avveckling.

14. Bestämmelserna i 24 § (numera 48 §) vilar på tanken att en omprövning av ett beslut om skuldsanering förutsätter att det skulle framstå som skadligt för den allmänna betalningsmoralen om beslutet fick stå kvar (se NJA 2011 s. 957 p. 6). Möjligheten till omprövning på begäran av en borgenär är således avsedd att utgöra en ventil för att komma till rätta med ett skuldsaneringsbeslut som av någon anledning i efterhand skulle kunna uppfattas som stötande eller där gäldenären på något sätt har missbrukat den förmån som en skuldsanering innebär för henne eller honom (se Trygve Hellners och Mikael Mellqvist, a.a., s. 240). De skäl som motiverar möjligheten till en omprövning gör sig emellertid inte gällande med samma styrka när gäldenären är avliden. Beträffande risken för att ett dödsbo medvetet underlåter att fullfölja betalningsplanen kan det framhållas att en borgenär har möjlighet kräva säkerhet för återstående betalningar från dödsboet; om sådan inte ställs inom tre månader får dödsboet inte längre tillgodoräkna sig någon förfallotid (21 kap. 2 § ÄB, jfr också vad som i det föregående har anförts om förtida betalning, p. 10).

15. Med hänsyn till vad som nu sagts bör en omprövning av skuldsaneringen inte kunna ske om gäldenären har avlidit. Det avgörande bör vara om gäldenären har avlidit innan omprövning begärdes.

Bedömningen i detta fall

16. Av det anförda följer att I.A:s dödsbo har en skyldighet att betala skulderna i enlighet med vad som följer av skuldsaneringsbeslutet. Det förhållandet att dödsboet inte har följt betalningsplanen medför emellertid inte att skuldsaneringsbeslutet kan upphävas eller ändras.

17. Överklagandet ska därmed avslås.

HD:s avgörande

HD avslår överklagandet.

Justitierådet Lars Edlund var skiljaktig och anförde:

Jag anser att arvatos talan om upphävande av skuldsaneringen bör bifallas. Skälen för HD:s avgörande bör därför efter punkten 10 ha följande lydelse.

Kan skuldsaneringsbeslutet omprövas efter gäldenärens död?

11. Ett dödsbo har en grundläggande skyldighet att betala de skulder som omfattas av skuldsaneringen. Regleringen bygger på den allmänna civilrättsliga

principen att en universalsuccession inte medför någon förändring av rättigheter och skyldigheter i ett rättsförhållande.

12. Skuldsaneringslagen har inte någon bestämmelse som inskränker tillämpligheten av denna princip. Detta måste anses innebära att dödsboet i förhållande till borgenärerna kan göra gällande den skuldnedsättning som skuldsaneringen med därtill knuten betalningsplan innebär. På motsvarande sätt kan då en borgenär mot gäldenärens dödsbo hävda de rättigheter som tidigare kunde göras gällande mot gäldenären.

13. Enligt skuldsaneringslagen kan omprövning av ett skuldsaneringsbeslut ske i vissa fall (jfr p. 7 och 8). Frågan är då om lagens grunder för omprövning kan tillämpas efter gäldenärens dödsfall.

14. Gäldenärens rätt till omprövning bygger i huvudsak på att dennes ekonomi försämrats och att möjligheterna att framöver klara sig på befintliga inkomster därför förändrats. Denna omprövningsgrund är nära knuten till gäldenärens person och lär inte ha någon praktisk betydelse efter dödsfallet.

15. När det handlar om borgenärernas rätt till omprövning ska beaktas att resultatet av en skuldsanering inte får framstå som stötande (jfr Hellners och Mellqvist, a.a., s. 239). En ordning där gäldenärens dödsfall avskär borgenärerna från rätten till omprövning skulle bl.a. innebära att dödsbodeläggarna kan dra fördel av ett skuldsaneringsbeslut som kommit till stånd genom ett brottsligt agerande från gäldenären, exempelvis i form av att tillgångar dolts (jfr 11 kap. 1 § BrB). Borgenärernas förlust blir då dödsbodeläggarnas vinst. Ett sådant resultat måste ses som stötande. Borgenärerna måste därför anses fortfarande ha rätten att begära omprövning på grund av brottsliga eller på annat sätt illojala förfaranden från gäldenären. Även i det fallet att gäldenärens ekonomiska förhållanden oförutsett har väsentligen förbättrats bör en omprövning kunna komma i fråga; inte heller då finns det skäl för att dödsbodeläggarna ska gynnas framför borgenärerna.

16. Den enda omprövningsgrund som kan hänföras till dödsboets eget agerande är fallet att boet inte följer betalningsplanen och avvikelserna inte är ringa. Visserligen har såväl dödsboet som borgenärerna vissa möjligheter enligt ärvdabalken att kräva att skuldförhållanden avvecklas i förtid (se p. 10). Denna reglering kan emellertid inte ses som skäl för att borgenärerna ska behöva acceptera ett väsentligt betalningsdröjsmål från dödsboets sida, när samma slags dröjsmål inte hade ansetts försvarligt under gäldenärens livstid.

17. En jämförelse kan göras med det fallet att en gäldenär har ingått en frivillig ackordsuppgörelse med sina borgenärer. De grunder för omprövning på begäran av borgenär som behandlats ovan utgör, bortsett från fallet med förbättrade ekonomiska förhållanden för gäldenären, i allt väsentligt sådana omständigheter som skulle kunna utgöra grund för hävning av ett ackordsavtal (jfr även bestämmelserna om förverkande av offentligt ackord i 3 kap. 27 § lagen, 1996:764, om företagsrekonstruktion). Att gäldenären avlider innebär inte att borgenärernas hävningsrätt upphör.

18. Att borgenärernas rätt till omprövning kan fördröja avvecklingen av dödsboet är inte en omständighet av betydelse. En sådan fördröjning kan uppstå av många anledningar, exempelvis att det uppkommer tvist mellan dödsboet och tredje man huruvida gäldenären hade en viss skuld eller att det är oklart om viss egendom tillhör boet. Det finns i de fallen inte någon särreglering för att tillgodose dödsboets avvecklingsintresse. Bestämmelser om preklusion, preskription och liknande regler med rättighetsavskärande effekter bör tolkas restriktivt (se bl.a. NJA 2015 s. 862 om en preskriptionsbestämmelse i standardavtalet ABT 94 och HD:s avgörande den 18 april 2017 i mål Ö 1710-16 (NJA 2007 s. 357) om en sent anmäld fordran i ett skuldsaneringsärende). Detta talar i än högre grad för restriktivitet när det som i detta fall är fråga om att genom rättspraxis skapa regler som, utöver vad som följer av uttrycklig lag,

innebär ytterligare begränsningar av en borgenärs rätt att göra gällande en fordran.

19. Starka sakliga och systematiska skäl talar således för att allmänna principer om universalsuccession ska tillämpas. Slutsatsen måste därför bli att en borgenär har rätt att gentemot en gäldenärs dödsbo åberopa samma grunder för omprövning som skulle ha gällt mot gäldenären själv.

Bedömningen i detta fall

20. Dödsboet har inte erlagt någon betalning till arvato. När bolaget ansökte om att skuldsaneringsbeslutet skulle upphävas hade betalning uteblivit under närmare ett års tid. Det är visserligen naturligt att ett visst betalningsdröjsmål uppstår i samband med ett dödsfall och ett kortare betalningsanstånd bör gälla (jfr 21 kap. 1 § ÅB). Även med detta i beaktande kan avvikelser från betalningsplanen inte i sig betraktas som ringa. Betalningsförsummelsen kan inte heller anses ha varit ursäktlig.

21. Mot denna bakgrund finns det skäl att ompröva beslutet. Omständigheterna är sådana att det bör upphävas.

HD:s beslut meddelat: den 19 maj 2017.

Mål nr: Ö 425-16.

Lagrum: 47-49 §§ skuldsaneringslagen (2016:675) samt 18 kap. 1 och 3 §§, 21 kap. 2 och 3 §§ ÅB.

Rättsfall: NJA 2011 s. 957.

Sökord: Skuldsanering; Betalningsplan; Omprövning
